

PILAR 3

Offentliggjøring av sentral risikoinformasjon 2018

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNHOLD	
2. INNLEDNING	2
1.1. SpareBank 1 Lom og Skjåk	2
3. INTRODUKSJON TIL KAPITALDEKNINGSREGLENE	3
3.1 Pilar 1 – krav til kapital	4
3.2 Nytt regelverk fremover	5
3.3 Pilar 2 tillegg:	5
3.4 Pilar 3	5
4. KONSOLIDERING	6
4.1 Forholdsmessig konsolidering	6
5. RISIKO-OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 Lom og Skjåk	6
5.1 Internt kontrollmiljø	6
5.2 Identifisering av risiko	7
5.3 Risikoanalyse, risikomåling og vurdering av kapitalbehov (ICAAP)	7
5.4 Kontroll	9
5.5 Informasjon og kommunikasjon (rapportering)	9
5.6 Oppfølging og overvåking	9
6. INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE	10
6.1 Kredittrisiko	11
6.2 Operasjonell risiko	17
6.3 Markedsrisiko	18
6.4 Likviditetsrisiko	20
6.5 Eierrisiko	21
6.6 Forretningsrisiko	22
6.7 Strategisk risiko	23
7. SOLIDITET	23
7.1 Regulatorisk kapitaldekning (Pilar 1)	23
7.2 Uvektet kjernekapitalandel	25
7.3 Soliditetsmål	26
8. BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)	26
9. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG BEREGNET ØKONOMISK KAPITALBEHOV	27

2. INNLEDNING

Dokumentet er utarbeidet for å gi markedet informasjon om SpareBank 1 Lom og Skjåk sin risiko- og kapitalstyring. Dokumentet er i tillegg ment å dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter ”Forskrift om kapitalkrav del IX”.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Lom og Skjåk skal støtte opp under bankens strategiske målilde, samt sikre finansiell stabilitet og en forsvarlig formuesforvaltning.

Formålet med dette dokumentet er å presentere finansiell informasjon som kan bidra til at markedsaktører er bedre i stand til å vurdere:

- Bankens risikonivå
- Styring og kontroll med de ulike risikoene
- Kapitalsituasjonen

Dette dokumentet oppdateres årlig sammen med bankens årsregnskap, rapporten for 2017 er ferdigstilt og offentliggjort i februar 2018.

1.1. SPAREBANK 1 LOM OG SKJÅK

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 Lom og Skjåk bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende praksis i Norge. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Lom og Skjåk skal støtte opp under bankens strategiske målilde, samt sikre finansiell stabilitet og en forsvarlig formuesforvaltning.

Her oppsummeres finansielle nøkkeltall for 2018 og bakover:

Tal i tusen kroner	2018	2017	2016	2015	2014
Forvaltningskapital	5.908.603	5.581.965	5.213.827	4.879.769	4.643.958
Overført til Boligkreditt (BK)	1.476.215	1.390.274	1.248.873	1.024.664	818.147
Garantier for valutalån (VL) - pålydende	159.721	158.561	150.964	189.498	261.547
Forvaltningskapital inkl. BK og VL	7.544.539	7.130.799	6.613.664	6.093.931	5.723.652
Brutto utlån (til kunder)	5.119.952	4.641.105	4.494.645	4.114.448	3.910.871
Brutto utlån (til kunder) inkl. BK og VL	6.755.888	6.189.940	5.894.482	5.328.610	4.990.565
Innskott fra kunder	4.356.245	4.008.332	3.784.583	3.398.765	3 176 677
Resultat underliggende drift eks. tap	56.756	56.882	63.538	50.210	47 045
Tap på utlån	-4.750	4.427	3.040	-1.420	10 710
Resultat underliggende drift inkl. tap	61.506	52.456	60.498	51.630	36 335
Resultateffekt fra verdipapir	4.331	8.597	17.848	-2.832	15 520
Resultat før skatt	92.168	103.710	100.218	55.598	75 973
Resultat etter skatt	74.830	88.221	84.504	39.845	63 229
Eigenkapital	831.668	758.096	670.389	590.133	560 479
Rentenetto	1,84 %	1,95 %	2,09 %	1,98 %	1,91 %
Provisjon og gebyr i % av gj. forv.kapital	0,65 %	0,67 %	0,63 %	0,68 %	0,76 %
Driftskostnader i % av gj. forv.kapital	1,47 %	1,54 %	1,42 %	1,58 %	1,58 %
Driftskostnader i % av sum driftsinntekter, eks. verdipapir	50,60 %	45,72 %	45,77 %	57,15 %	49,65 %
Tap i prosent av brutto utlån	-0,09 %	0,10 %	0,07 %	-0,03 %	0,27 %
Avsetning til tap i % av brutto utlån	0,54 %	0,67 %	0,61 %	0,82 %	1,11 %
Mislighaldsprosent	0,08 %	0,52 %	0,32 %	1,07 %	1,72 %
Eigenkapitalandel i balanse	14,08 %	13,58 %	12,86 %	12,09 %	12,07 %
Eigenkapitalavkastning før skatt	11,50 %	14,43 %	15,88 %	9,67 %	14,24 %
Kapitaldekning	20,63 %	20,85 %	18,03 %	17,23 %	17,82 %
Kjernekapitaldekning	19,29 %	19,61 %	17,66 %	16,51 %	17,15 %
Rein kjernekapitaldekning	19,29 %	19,61 %	17,66 %	16,51 %	17,15 %
Rein kjernekapitaldekning, konsolidert	18,80 %				
Kapitaldekning, konsolidert	20,57 %				
Utlånsvekst (eks. tapsavsetninger)	10,32 %	2,92 %	9,24 %	5,21 %	14,14 %
Utlånsvekst inkl. BK og VL	9,14 %	5,01 %	10,62 %	7,18 %	9,89 %
Innskotsvekst	8,68 %	5,88 %	11,35 %	6,99 %	13,08 %
Innskott i % av utlån	85,08 %	86,63 %	84,20 %	82,61 %	81,23 %
Endring forvaltningskapital	5,85 %	7,06 %	6,85 %	5,08 %	10,90 %
Brutto utlån næring	41,90 %	39,47 %	40,75 %	41,58 %	41,13 %
Brutto utlån privat	58,10 %	60,53 %	59,25 %	58,42 %	58,87 %
Tal på tilsette	54	54	52	50	49
Tal på årsverk	53	53	50	48	47

Utover den informasjon som er tilgjengelig i dette dokument vises det til Om oss/Investor på SpareBank 1 Lom og Skjåk sin hjemmeside www.SpareBank1.no/lom-skjaak.

3. INTRODUKSJON TIL KAPITALDEKNINGSREGLENE

EU's direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar 2007. Regelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

3.1 PILAR 1 – KRAV TIL KAPITAL

Under Pilar 1 er det 3 sentrale nøkkeltall som benyttes i kapitalstyringen. Nøkkeltallene er hhv ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og kapitaldekning. Beregningen er gjennomført i tråd med Beregningsforskriften for ansvarlig kapital § 20, hvor overgangsregler for perioden 2014-2018 er benyttet.

Ansvarlig kapital består av kjernekapital (=egenkapital og fondsobligasjoner) og tilleggskapital (=ansvarlig lån). Nøkkeltallene beregnes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og risikovektede eiendeler:

- Ren kjernekapitaldekning = egenkapital/beregningsgrunnlag (CET1)
- Kjernekapitaldekning = kjernekapital/beregningsgrunnlag (Tier I)
- Kapitaldekning = ansvarlig kapital/beregningsgrunnlag (Tier II)

Under vises bankens metoder for å beregne minimumskrav til ansvarlig kapital ihht Pilar 1:

Fra 31.12.18 plikter SpareBank 1 Lom og Skjåk å holde følgende kapitalstørrelser under Pilar 1:

Ren kjernekapitaldekning:	12,0%
Kjernekapitaldekning:	13,5%
Kapitaldekning:	15,5%

3.2 NYTT REGELVERK FREMOVER

IFRS 9 - ENDRET REGELVERK FOR VURDERING AV NEDSKRIVNINGER

Regnskapsregelverket for vurdering av individuelle- og gruppevise nedskrivninger endres fra 01.01.2020, noe som innebærer endret metodikk sammenlignet med dagens regelverk. Alle engasjement, utenom de med økt risiko, vil ved vurdering av gruppevise nedskrivninger inngå i grunnlaget med avsetning av forventet tap for 12 måneder fram i tid. Engasjement med vesentlig økning i kredittrisiko, men hvor det fortsatt ikke er objektive bevis på tap vil inngå i grunnlaget med avsetning av forventet tap over levetiden. Engasjement med vesentlig økning i kredittrisiko, og hvor det foreligger objektive bevis for tap, avsettes på vanlig måte som individuelle avsetninger.

PILAR 2

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper.

- Bankene skal ha en prosess for å vurdere sin totale kapitalbehov i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå. (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process).
- I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynet vil be om tiltak dersom de ikke anser prosessen å være tilfredsstillende.

3.3 PILAR 2 TILLEGG:

I tråd med Finanstilsynets rundskriv 12/16¹ skal banker til enhver tid ha ren kjernekapital som dekker Pilar 2-tillegget. Kravet er individuelt for den enkelte bank. Pilar 2-tillegget er estimert for det enkelte år ut i fra beregningsgrunnlaget og den enkelte banks kapitalbehov.

SpareBank 1 Lom og Skjåk har et Pilar 2 tillegg på 2,5 % fastsatt i enkeltvedtak av Finanstilsynet², basert på ICAAP avlagt i januar 2017. SpareBank 1 Lom og Skjåk har avlagt oppdatert ICAAP i januar 2018. Sist avlagte ICAAP oppfyller regulative krav til ren kjernekapital inklusiv motsyklisk buffer og Pilar 2-tillegget estimert av banken i hele prognoseperioden. Beregningene er gjennomført for perioden 2018-2020 ut i fra estimert beregningsgrunnlag og estimert kapitalbehov, estimert ren kjernekapital- og estimert kapitaldekning. Beregningene er beheftet med usikkerhet.

3.4 PILAR 3

Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll. Kravene til

¹ <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/rundskriv/2016/finanstilsynets-praksis-for-vurdering-av-risiko-og-kapitalbehov/>

² <https://www.finanstilsynet.no/offentliggjoring-av-finanstilsynets-vedtak-om-pilar-2-krav-for-enkeltp banker/vedtak-om-kapitalbehov-i-sparebank-1-lom-og-skjåk/>

offentliggjøring blir spesielt viktig for de institusjonene som kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

4. KONSOLIDERING

4.1 FORHOLDSMESSIG KONSOLIDERING

Finansforetaksloven §17 – 13 2. ledd pålegger SpareBank 1 Lom og Skjåk forholdsmessig konsolidering av eierandeler i finansforetak i SpareBank 1 Alliansen, for kapitaldekningsformål fra og med 01.01.2018. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet om forholdsmessig konsolidering av eierandeler på mindre enn 10 prosent i andre foretak enn kredittforetak.

SpareBank 1 Lom og Skjåk har ett datterselskap Lom og Skjåk Verdigjenvinning AS. Datterselskapet er ikke konsolidert inn i bankens regnskap da resultat og balanse er vurdert som uvesentlig for årsregnskapet.

Andre vesentlige eierposter omtales under kapittel 5.5 eierisiko.

5. RISIKO-OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 LOM OG SKJÅK

5.1 INTERNT KONTROLLMILJØ

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 Lom og Skjåk jobber med å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende praksis i Norge. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Lom og Skjåk skal støtte opp under bankens strategiske mål, samt sikre finansiell stabilitet og en forsvarlig formuesforvaltning. Bankens strategiplan revideres jevnlig. Dette omfatter en gjennomgang av endringer i rammevilkår, herunder konkurransesituasjon, regulatoriske krav, endringer i kundeadferd, samt krav til kompetanse og organisering. Resultatet av strategiprosessen er nedfelt i dokumentet «Strategiplan 2017-2020». I tillegg til strategiplan har banken en rekke underordnede styringsdokumenter på ulike områder som oppdateres jevnlig, minimum en gang årlig.

Organisering av banken gir rammene for planlegging, utførelse, kontroll og oppfølging/overvåking av strategier, mål og aktiviteter. Klart definerte ansvarsområder og hensiktsmessige rapporteringslinjer skal vektlegges. Banken skal ha effektive rutiner for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover/forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. I tillegg skal det etableres effektive rutiner for å sikre god styring, kontroll og etterlevelse.

Risikostyringsprosessen deles inn i:

- En utøvende funksjon -inkluderer både linje (kundeansvar) og stab (styring/støtte/fag/kontroll)
- En uavhengig overvåkingsfunksjon – Risk Controller

Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Det betyr at avdeling for risikostyring ikke fjerner noe av resultatenhetenes ansvar for god risikostyring.

5.2 IDENTIFISERING AV RISIKO

For å kunne nå bankens vedtatte målsettinger og strategiske utvikling er det en forutsetning at styret og ledelsen kjenner bankens risikobilde, slik at det kan velges målrettede risikostyringsstrategier. Identifiseringen skal danne grunnlaget for bankens risikoanalyse og risikomåling.

Følgende prinsipper skal legges til grunn:

- Prosessen for risikoidentifikasjon skal være framoverskuende og være en integrert del av bankens strategi- og budsjettprosess
- Bankens risikobilde endres over tid og må derfor overvåkes kontinuerlig
- Risikoidentifikasjonen skal være så omfattende at den dekker alle vesentlige risikoer som banken står overfor. Risikoidentifikasjonen skal gjennomføres minimum en gang pr. år eller når andre forhold tilsier det. Det skal tas følgende utgangspunkt:
 - Identifisere strategiske risikoer som en del av strategiprosessen. Hovedansvarlig: styret og ledelsen
 - Identifisere vesentlige risikoer i bankens prosesser. Hovedansvarlig: ansvarlige banksjefer og fagansvarlige
- Ved endringer eller etablering av nye produkter og forretningsområder av vesentlig betydning skal det gjennomføres en risikoidentifikasjon før disse tilbys eller etableres. Hovedansvar: Ansvarlige banksjefer, fagansvarlige og prosesseiere avhengig av område og aktivitet
- Prosessen for risikoidentifikasjon skal gjennomføres ved hjelp av:
 - Egenverdier fra hovedansvarlige samt andre sentrale personer innenfor fagfeltet/prosessen (Lederbekreftelsen)
 - Erfaringer fra andre banker
 - Innrapportering av hendelser og eventuelle tap
 - Rapporter fra eksternrevisjon, Finanstilsynet og andre relevante parter

De identifiserte risikoene grupperes i henhold til bankens standard risikogrupper som beskrevet i kapittel 5.

5.3 RISIKOANALYSE, RISIKOMÅLING OG VURDERING AV KAPITALBEHOV (ICAAP)

STRATEGI FOR VURDERING AV BANKENS KAPITALBEHOV

Banken skal regelmessig foreta en vurdering av om nivået, sammensetning og fordeling av kapitalen er tilpasset risikoene banken er eksponert for.

Kapitalplanlegging er avgjørende for å sikre en solid og selvstendig bank. Kapitalplanlegging blir viktig for å sikre at kapital ikke skal bli en begrensende faktor for utvikling og vekst, uten at det skal få forretningsmessige konsekvenser for bankens soliditet og selvstendighet.

IDENTIFISERE BANKENS RISIKOBILDE OG BEHOV FOR RISIKOJUSTERT KAPITAL

Det skal gjennomføres analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og årsakssammenhenger. Vesentlige risikoer skal etter beste estimat kvantifiseres gjennom forventet tap og behov for risikojustert kapital. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas kvalifisert og strukturert dokumentasjon av etablerte kontroll- og styringstiltak. Noen risikoer kan være vanskelig å kvantifisere, og de skjønsmessige vurderingene skal ha en konservativ tilnærming.

Vurderingene innenfor de ulike risikogruppene er omtalt i kapittel 5.

KAPITALSTYRING

Banken skal ha en størrelse på kapitalen som sikrer en effektiv og optimal kapitalbruk med tanke på virksomhetens omfang og risikoprofil. Videre skal banken være en solid bank som er attraktiv for kunder, kapitalmarkedene og medarbeidere.

Banken skal ha kapitalstyring som sikrer følgende:

- Tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil
- Konkurransedyktige vilkår i innlånsmarkedene
- Utnyttelse av vekstmuligheter i bankens definerte markedsområde og muligheter for å være med på eventuelle strukturelle løp som materialiserer seg innenfor et naturlig markedsområde
- En konkurransedyktig egenkapitalavkastning
- At faktisk ansvarlig kapital skal overstige beregnet risikojustert kapital med en tilfredsstillende buffer
- At kapitaldekningsgraden skal overstige regulatorisk kapitalkrav med en tilfredsstillende buffer

På grunnlag av det strategiske målbilde skal det utarbeides en analyse av kapitalbehov for påfølgende tre år for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Analysen tar hensyn til framskrivning av bankens finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse framskrivningene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden, samt en situasjon med alvorlig økonomisk tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i framskrivningene av det samlede kapitalbehovet, gjør ledelsen og styret en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig tilpasset bankens nåværende og fremtidige risikoprofil og strategiske målbilde.

STRESSTESTING

Det skal gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen i banken. Stresstestene gjennomføres på de mest kritiske risikoområdene som kreditt-, marked- og likviditetsrisiko, og tar hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år. SpareBank 1 Lom og Skjåk er enda i en tidlig fase når det gjelder å få etablert gode stresstester. Det skal gjennomføres stresstest av kapitalbehov knyttet til kredittrisiko i utlånsporteføljen basert på scenario analyser ved økonomisk tilbakeslag samt knyttet til fall i sikkerhetsverdier. Det skal gjennomføres stresstester på likviditet- og markedsrisikoområdet. Stresstesting skal minst gjennomføres årlig, og modeller skal godkjennes av styret.

SENSITIVITETSANALYSER

Framskrivning av den finansielle utviklingen for banken vil alltid være preget av usikkerhet. Som en følge av dette skal det gjennomføres sensitivitetsanalyser og omvendte stresstester for å synliggjøre effekten av de vesentligste usikkerhetene i beregningene.

VURDERING AV OM KAPITALDEKNING ER TILSTREKKELIG

Proessen for vurdering av bankens kapitalbehov skal være fremoverskuende. Ved beregning av behovet for nødvendig risikojustert kapital skal det gjøres en framoverskuende vurdering opp mot to ulike scenarier framskrevet med minst 3 år. Scenarioene baseres på ICAAP beregningen og bygger på en vurdering ut i fra en forventet økonomisk utvikling og en utvikling i kapitalbehov ved alvorlig økonomisk tilbakeslag.

5.4 KONTROLL

Etter valg av risikostyringsstrategi så må de rette kontroll -og styringstiltakene velges.

Følgende prinsipper skal da legges til grunn:

- For alle vesentlige deler av bankens virksomhetsområder skal det foreligge en ajourholdt dokumentasjon over etablerte kontroll/styringstiltak med henvisning til eventuelle instruksjoner, fullmakter, kreditthåndbok og arbeidsbeskrivelser
- Ved endringer eller introduksjon av nye produkter, forretningsområder og rutiner av vesentlig betydning skal det foreligge en dokumentasjon over hvilke styringstiltak som er etablert med henvisning til eventuelle instruksjoner, fullmakter og arbeidsbeskrivelser før dette igangsettes
- Ved etablering av kontroll- og styringstiltak skal det legges til grunn en kost-/ nyttevurdering, der den relative kostnaden for innføringen av kontroll- og styringstiltakene skal vurderes opp mot den fremtidige nytten av tiltakene

5.5 INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON (RAPPORTERING)

Bankens rapportering har som formål å sikre at alle relevante organisasjonsnivåer har tilgang på tilstrekkelig, pålitelig og relevant informasjon. Videre skal risikorapporteringen sikre at alle organisasjonsnivåer har en oversikt over sin aktuelle risikoeksponering og eventuelle svakheter i risikostyringsprosessen. Rapporteringen skal danne grunnlaget for den videre oppfølgingen og overvåkingen av risikoeksponeringen og risikostyringsprosessen i banken. Dette følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret.

5.6 OPPFØLGING OG OVERVÅKING

Formålet med oppfølgingen er å vurdere hvor effektiv prosessen for risikostyring er over tid, og sikre at nødvendige handlinger eller endringer blir gjennomført.

Følgende prinsipper skal derfor legges til grunn:

- Den etablerte risikostyringsprosessen og gjennomføringen av den skal løpende følges opp. Oppfølgingen av de viktigste risikoer skal være en del av den løpende virksomheten
- Uønskede hendelser skal registreres og rapporteres. Svakheter i risikostyringsprosessen skal uten unødig opphold rapporteres til relevant ledelsesnivå. Svikt av vesentlig betydning skal rapporteres til øverste ledelse og styret
- Ledende personale, her definert som banksjefer og avdelingsledere skal for sine respektive ansvarsområder rapportere oppover i organisasjonen hvordan risikostyringen er gjennomført i forhold til godkjent rammeverk og risikoeksponering. Dette skal gi administrerende banksjef og styret tilstrekkelig materiale for å ta stilling til om risikostyringen er forsvarlig ivarettatt. Slik bekreftelse eller rapportering skal skje minst en gang årlig, eller når vesentlige forhold tilsier det. Lederbekreftelsen koordineres av Risk Controller.

6. INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE

Risiko skal forstås som alle forhold som kan hindre banken i å nå sine målsettinger. SpareBank 1 Lom og Skjåk er eksponert for en rekke ulike typer risiko. De viktigste risikoene er kategorisert i følgende undergrupper.

Kredittrisiko:	Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
Markedsrisiko:	Risiko for tap som skyldes endringer i markedsvARIABLE og / eller markedsbetingelser som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
Operasjonell risiko:	Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.
Likviditetsrisiko:	Risiko for at banken ikke er i stand til å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker.
Eierrisiko:	Risiko for tap i datterselskaper og tilknyttede selskaper knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i et eller flere av disse selskapene.
Forretningsmessig risiko:	Risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og / eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger, myndighetsreguleringer eller endret kundeatferd/markedssituasjon
Strategisk risiko:	Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, feilslåtte strategiske satsninger og / eller svak implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser
Omdømme risiko:	Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet (kunder, motparter, egenkapitalbevisiere og myndigheter)
Etterlevelses (compliance) risiko:	Risiko for at banken pådrar seg offentlige sanksjoner / bøter, økonomisk tap og/eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover / forskrifter, standarder og/eller interne retningslinjer og verdier (strategier, policyer, fullmaktsreglement, rutiner og etiske retningslinjer).
Pensjonsforpliktelsesrisiko:	Risiko for fremtidig pensjonsforpliktelse defineres som risikoen for økte pensjonsforpliktelser eller risiko for verdifall på aktiva i pensjonsordningen gjennom endringer i levetids-forventninger, lønnsvekst, G-regulering, pensjonsregulering, og renterisiko knyttet til diskonteringsrenten. Endringer kan øke forpliktelsen vesentlig og dermed virke negativt på kapitaldekning.
Systemrisiko:	Risiko for at en ustabil finansiell situasjon blir så omfattende at det fører til en systemsvekkelse hvor økonomisk vekst og velferd blir alvorlig skadelidende

Nedenfor følger en presentasjon av de viktigste risikoområdene

6.1 KREDITTRISIKO

Kredittrisiko defineres som risiko for tap som følge av kunders eller andre motparters manglende evne og eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken.

STYRING OG KONTROLL

Kredittrisikoen styres gjennom ulike styringsdokumenter, rutiner og retningslinjer. Nedenfor gis en beskrivelse av de viktigste elementene

Strategi: SpareBank 1 Lom og Skjåk sin strategi for 2017-2020 beskriver overordnede markedsmessige mål for finansieringsområdet og definerer bankens målområde.

Etiske retningslinjer: De etiske retningslinjene fungerer som en rettesnor for bankens virksomhet gjennom at de definerer hvilke krav vi stiller på oss selv og hvordan vi skal forholde oss til andre interessenter. Retningslinjene er derfor viktig som bakteppe for bankens virksomhet, også innenfor kredittområdet.

Kredittstrategi: Dokumentet godkjennes av styret og skal revideres minimum årlig. Kredittstrategien skal beskrive bankens risikovillighet og gir rammer for inntjening og vekst. Kredittstrategien fastsetter prinsippene for kredittbeslutninger og tildeling av kredittfullmakter, og beskriver beslutningsstrukturen.

Kredittbehandlingsrutiner: SpareBank 1 Lom og Skjåk har etablert Kredittbehandlingsrutiner som beskriver prosessene i kredittbehandlingsens ulike faser, med angivelse av handling og ansvar.

Retningslinjer og rutiner for porteføljestyling: Risikoeksponeringen innenfor kredittområdet følges opp ved hjelp av bankens porteføljestyingsverktøy. Porteføljestyingsverktøyet gir oss bl a informasjon om sentrale nøkkeltall innenfor risikostyring og migrering i porteføljen.

Validering: SpareBank 1 Lom og Skjåk benytter verktøy som Kompetansesenter for kreditt i SpareBank 1 - alliansen har utviklet for kvantitativ validering. I den kvantitative valideringen gjennomføres det tester av modellenes rangeringsevne og modellenes evne til å fastsette riktig nivå på risikoparametrene (kalibrering).

KREDITTMODELLER

Kredittrisikoen er kapitalbehovsvurdert med utgangspunkt i SpareBank 1 alliansens modell. Samme modell anvendes i kredittbehandlingen samt i porteføljestylingen gjennom rapporteringsverktøyet AlliancePor2. Her beregnes sentrale størrelser som eksponering ved mislighold (EAD), misligholdssannsynlighet (PD), forventet tap (EL), tap gitt mislighold (LGD) og uventet tap (UL).

Risikomodellene som ligger til grunn for risikostyringssystemene tar utgangspunkt i statistiske beregninger, og er under kontinuerlig videreutvikling og jevnlig validering. Siste kvantitative validering for normalscorede kunder i banken viser en rangeringsevne på ca 93 % i både BM og PM. Modellene baserer seg på følgende sentrale komponenter:

Sannsynlighet for mislighold (PD)

Bankens PD modeller er basert på statistiske beregninger (regresjonsanalyse) og benytter intern og ekstern informasjon for å predikere sannsynlighet for mislighold i løpet av de neste 12 månedene. Med mislighold menes restanse/overtrekk over kr 1.000,- i minimum 90 dager. Basert på den enkelte kundes beregnede PD allokeres kundene i 11 risikoklasser.

Forventet eksponering ved mislighold (EAD)

Bankens modell for EAD anslår forventet eksponering mot kunden ved et evt mislighold. Beregningne tar utgangspunkt i kundens samlede eksponering, inkludert innvilgede men ikke trukne ramme og garantier.

Tap gitt mislighold (LGD)

LGD uttrykker forventet tapsgrad gitt at et engasjement misligholdes. Tar hensyn til sikkerhetsverdier.

Forventet tap (EL)

Det banken forventer å tape på en kunde de neste 12 månedene. Dekkes gjennom kundemargin.

Kapitalkrav (UL)

Banken beregner uventede tap som differansen mellom Totale tap (gitt ønsket konfidensnivå) og Forventede Tap (EL). Banken benytter et konfidensnivå på 99,9 %.

Risikoklassifisering

Risikoklasser

Basert på den enkelte kundes beregnede PD allokeres kundene i 11 risikoklasser.

Misligholdsklasse	Nedre grense for mislighold	Øvre grense for mislighold
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99%
J	99,99%	100%
K	100%	100%

Risikoklasse J er kunder som har misligholdte engasjement, mens risikoklasse K er kunder som har nedskrevne engasjement.

Sikkerhetsklasser

Banken beregner en sikkerhetsdekning for alle kunder. Sikkerhetsdekning baserer seg på realisasjonsverdier som er beregnet med utgangspunkt i standardiserte reduksjonsfaktorer etter type sikkerhet beregnet for realisasjon i et normalt marked.

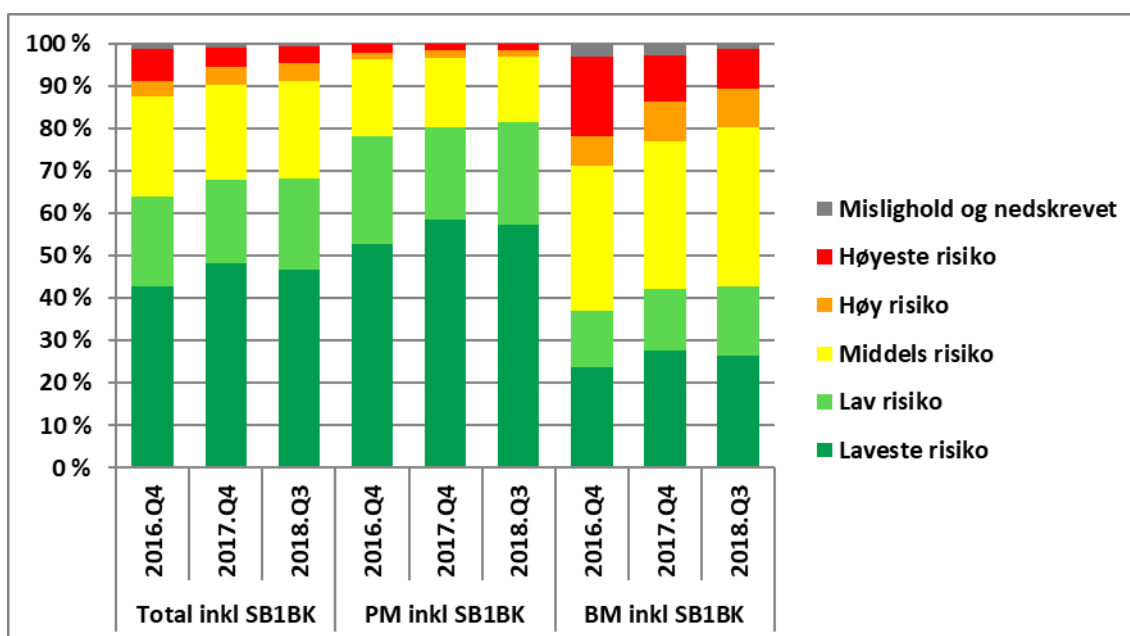
Klasse	Tilsvarende sikkerhetsdekning (realisasjonsverdi)
1	Over 120 %
2	Over 100 %
3	Over 80 %
4	Over 60 %
5	Over 40 %
6	Over 20 %
7	Inntil 20 %

PORTEFØLJEINFORMASJON

Banken benytter en risikomatrix hvor hver kunde tildeles en risikogruppe basert på kundens risikoklasse målt med PD og sikkerhetsklasse målt med sikkerhetsdekning.

Tabellene og figurene under viser utvalgte hovedtrekk ved porteføljens sammensetning og utvikling.

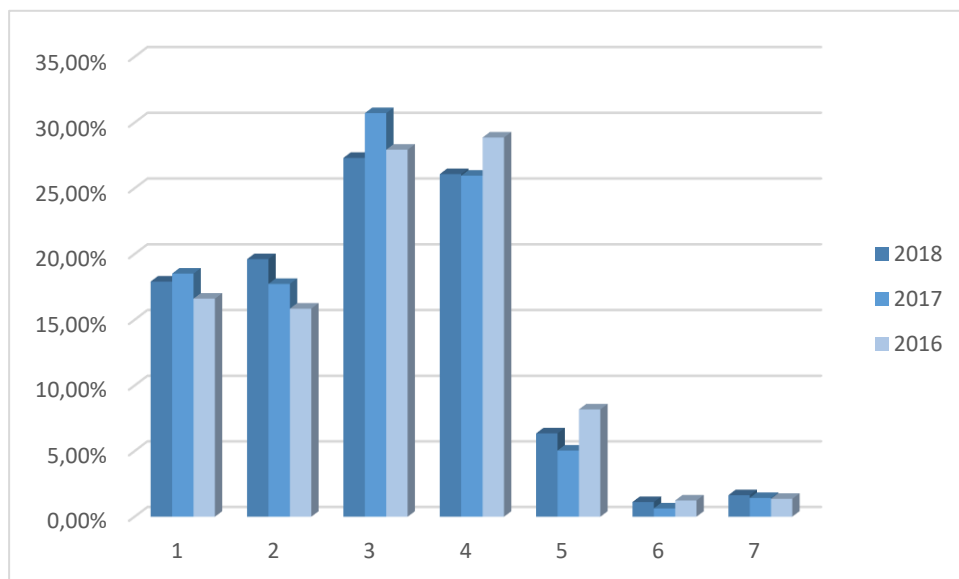
Figuren viser samlet utlånsvolum på kunder fordelt på risikogrupper i % av porteføljer inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Total portefølje har ca 68 % av eksponeringen mot laveste og lav risikogruppe. Utvikling i fordeling har vært positiv gjennom flere år. Bankens har overført deler av boligfinansieringer til alliansens boligkredittselskap. Bankens forstår den daglige forvaltning av lånene og har rett til å ta engasjementene tilbake ved eventuelt mislighold. Bankens eier en forholdsmessig andel av boligkredittselskapet, og holder kapital for den langsiktige

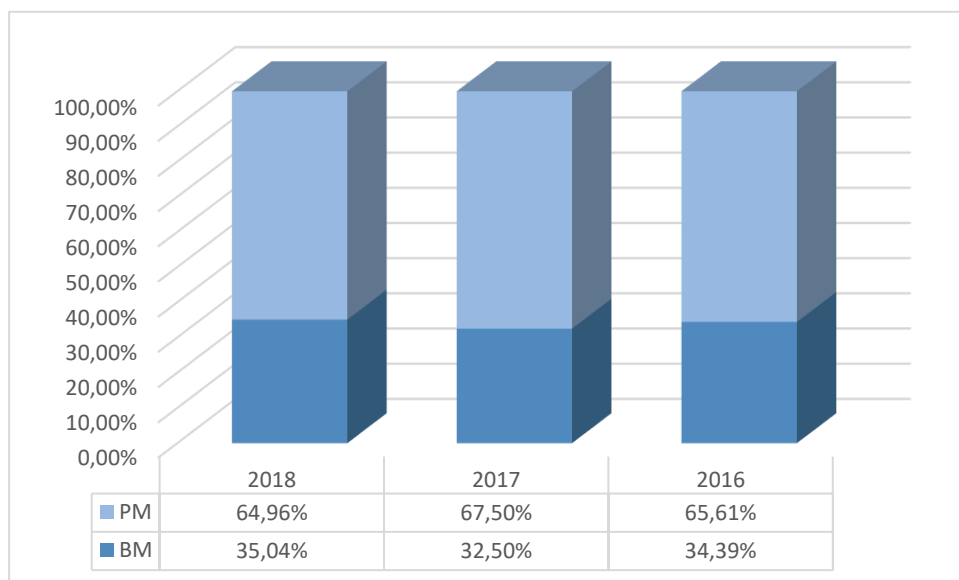
risikoen.

Figuren viser volum inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt etter sikkerhetsklasser.

Størstedelen av porteføljen er innenfor sikkerhetsklasse 1, 2 og 3. Andelen fullsikrede lån er stabil og utgjør ca 37,5 % av total eksponering. Fast eiendom utgjør den største delen av bankens sikkerheter.

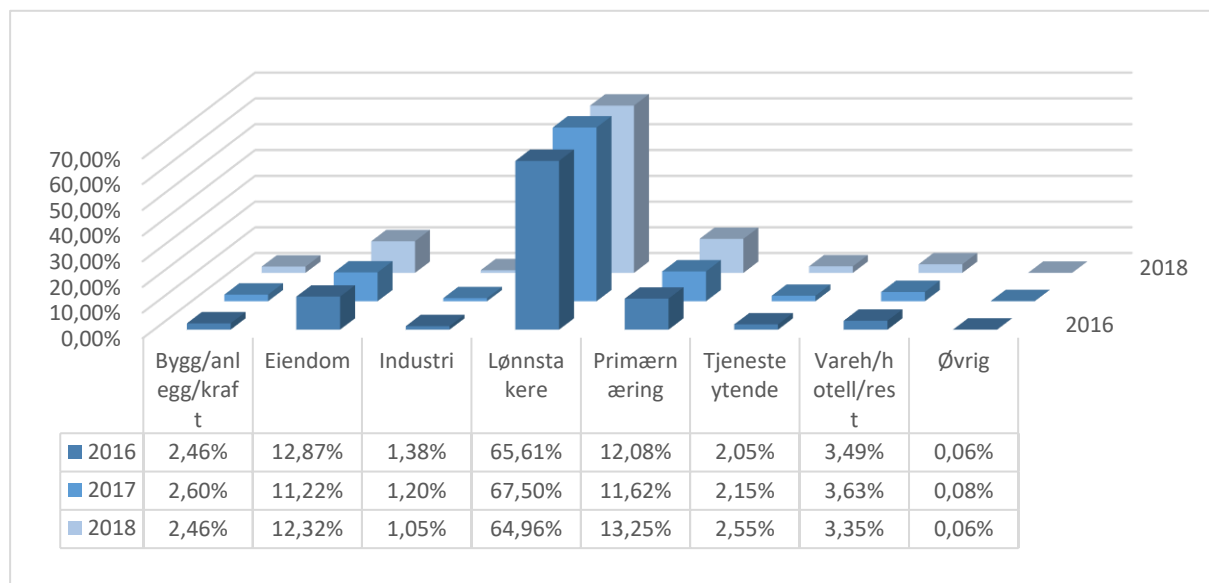
Figuren viser volum inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt etter kundegruppe.

Fordelingen mellom person- og bedriftsmarkedet er relativt stabil over tid. Store deler av veksten i personmarkedet overføres fortløpende til SpareBank 1 Boligkreditt AS. Andel bedriftsmarked øker til 43,7 %

når man ikke inkluderer overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Figuren under viser volum inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt etter bransje.

Porteføljen er diversifisert. Hovedandelen innenfor personmarkedet er boligfinansiering. Innenfor bedriftsmarkedet er primærnæring størst, tett etterfulgt av fast eiendom.

Tabellen under viser volum inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt etter geografisk tilhørighet – tall i 1000.

Geografi	2018			2017		
	BM	PM	Totalt	BM	PM	Totalt
Lom	390.242	492.960	883.202	364.532	487.266	851.798
Skjåk	317.512	459.270	776.782	305.641	456.832	762.473
Lesja/Dovre	672.426	405.933	1.078.359	551.233	358.137	909.370
Vågå	393.706	500.938	894.644	364.736	472.795	837.531
Oslo /Akershus	384.016	1.614.031	1.998.046	242.649	1.527.666	1.770.315
Resten av landet	339.419	1.156.991	1.496.410	294.923	1.107.636	1.402.559
Totalsum	2.497.320	4.630.123	7.127.444	2.123.714	4.410.333	6.534.047

Den geografiske fordelingen er stabil sammenlignet med fjoråret hvor vi ser at andelen i primærmarkedsområdet utgjør ca 51% av totalt volum.

MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNING

Tabellen under viser fordeling mislighold fra dag 90 – tall i 1000.

For brutto misligholdte engasjementer over 90 dager er aldersfordelingen som følger:

	31.12.2018	31.12.2017
3 til 6 måneder	2.043	3.435
6 til 9 måneder	377	6.704
Over 9 måneder	1.716	13.731
Brutto misligholdte	4.135	23.870

SpareBank 1 Lom og Skjåk har rutiner og retningslinjer knyttet til oppfølging av misligholdte engasjement og jobber stadig med å forbedre disse.

Tabellene under viser en fordeling av individuelle og gruppevis nedskrivninger – tall i 1000.

	2018	2017
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-8.120	2.223
+/- periodens endring i gruppevis nedskrivninger	152	-454
+ periodens konstaterte tap som tidligere er avsatt som nedskrivning	2.648	5.000
+ periodens konstaterte tap som tidligere ikke er avsatt som nedskrivning	1.009	740
+/- periodens inngang på tidligere perioders kostnadsførte tap	-2.257	-3.082
Kostnadsført tap på utlån og garantier	-4.570	4.427

	31.12.2018	31.12.2017
Individuelle nedskrivninger pr. 01.01	12.751	8.668
- periodens konstaterte tap, hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivninger	-1.605	-2.500
+ økte individuelle nedskrivninger i perioden	958	3.400
amortiseringseffekt	442	3.258
- tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	-3.352	-75
Sum individuelle nedskrivninger pr. 31.12	9.195	12.751

Individuelle nedskrivninger på;	31.12.2018	31.12.2017
bedriftsengasjement	8.437	11.394
privatengasjement	757	1.357
Sum individuelle nedskrivninger pr. 31.12.	9.195	12.751

Individuelle nedskrivninger på garantier	31.12.2018	31.12.2017
bedriftsengasjement	200	2.968
privatengasjement	-	-
Sum individuelle nedskrivninger pr. 31.12.	200	2.968

PILAR 1

Nedenfor vises beregningsgrunnlaget for kapitalkrav etter standardmetoden for kreditt og eksponering i de enkelte engasjementskategorier pr 31.12.18:

Kategori	Beregningsgrunnlag	Eksponering	Eksponering på balanse	Eksponering utenom balansen
Stater og sentralbanker	-	25.674.971	25.674.971	
Institusjoner	73.511.351	369.690.123	369.440.123	250.000
Foretak	1.688.714.107	1.688.714.105	1.610.017.547	78.696.558
Pantesikkerhet i fast eiendom	1.447.187.786	3.559.163.380	3.442.688.973	116.474.407
Forfalte engasjementer	6.466.409	5.795.413	5.070.603	724.810
Obligasjoner med fortrinnsrett	13.323.704	133.237.041	133.237.041	-
Andeler i verdipapirfond	19.748.601	58.966.961	58.966.961	-
Egenkapitalposisjoner	87.500.417	87.500.417	87.500.417	-
Øvrige engasjementer	35.513.273	51.368.989	51.368.989	-
Sum fra kapitaldekningsoppgave	3.371.965.648	5.980.111.400	5.783.965.625	
Eiendeler i flg. balansen			5.908.603.000	
Investeringer som avregnes mot ansvarlig kapital			- 124.637.375	

Kreditteksponeringen etter standardmetoden viser at boligkategorien, som inngår i eiendoms-kategorien og som vektes med 35 % av eksponeringen, er den største kategorien i beregningsgrunnlaget. I kategorien bolig blir engasjementer med sikkerhetsdekning innenfor 80% av forsvarlig verdigrunnlag vektet med 35%. Metoden gjør at engasjementer kan få kapitalvekting i flere kategorier med sikkerhetsdekning i bolig.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Kapitalbehovet beregnes i hovedsak etter statistiske modeller beskrevet tidligere. Utover risikojustert kapital beregnet etter Pilar 1 må banken legge til tillegg for konsentrasjonsrisiko bransje/størrelse/geografi, høy utlånsvekst og avvikende porteføljekvalitet.

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittrisikoen som defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer og/eller geografiske områder. Basert på en vurdering av bankens kredittportefølje beregnes det et ytterligere kapitalbehov knyttet til bankens konsentrasjon innenfor enkeltbransjer og store engasjementer. Videre er det hensyntatt kapitalbehov knyttet til forventet vekst i person- og bedriftsmarkedet.

6.2 OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Definisjonen omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som må vurderes særskilt. Eksempler på operasjonelle hendelser kan være feil som begås av ansatte, det kan forekomme svakheter i produkter eller tjenester, prosesser og systemer eller banken kan påføres tap utenfra gjennom bedragerier, brann, naturkatastrofer m.m.

STYRING OG KONTROLL

Operasjonell risiko er en risikotype banken i størst mulig grad ønsker å ha god kontroll på og som innebærer en risiko som kan påføre banken vesentlige kostnader. Prosessen for styring av operasjonell risiko i SpareBank 1 Lom og Skjåk skal i størst mulig grad hindre at ingen enkelthendelse forårsaket av operasjonell risiko skal kunne skade bankens stilling i alvorlig grad.

Registrering av uønskede hendelser

Alle uønskede og faktiske hendelser som gir eller kunne gitt banken et økonomisk (operasjonelt) tap registreres i en regnearkbasert hendelsesbase. Hovedformålet med registreringen er å kunne sette inn tiltak og/eller forbedringstiltak for å forhindre eller redusere risikoen for gjentakelser av lignende uønskede hendelser.

På grunn av begrenset erfaring med taps- og hendelsesregistrering finnes det ikke et tilstrekkelig grunnlag for kvantitativt å beregne eksponeringen for operasjonell risiko. Vurderingen er derfor i hovedsak av kvalitativ art. Det må arbeides videre med å bedre rapporteringskulturen slik at alle vesentlige hendelser fanges opp for å identifisere svakheter i internkontrollen, og danne grunnlag for iverksettelse av nødvendige kontrolltiltak.

Årlig lederbekreftelse

Det gjennomføres årlig en internkontrollrapportering fra alle ledere på vesentlige virksomhetsområder. Her foretas det en vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte. Rapporteringen inneholder også en identifisering av risiko og risikoreduserende tiltak. Lederbekreftelsen er et verktøy for løpende å kunne identifisere problemområder, og dette vil sikre at ledelsen er bedre i stand til å allokere ressurser til de rette forbedringstiltakene.

KAPITALBEHOV PILAR 1

Under Pilar 1 beregnes risikojustert kapital for operasjonell risiko etter basismetoden beskrevet i kapitalkravsforskriften. Basismetoden har definert et kapitalkrav på 15 %. Risikojustert kapital beregnes som 15 % av gjennomsnittlige nettoinntekter siste 3 år.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Kapitalbehovet tar utgangspunkt i Pilar 1. Banken har ikke utviklet egne modeller for beregning av risikojustert kapital innenfor risikoområdet, men baserer seg på kvalitative vurderinger. Modellen er svak i forhold til at det ikke estimeres kapitalbehov knyttet til operasjonell risiko på aktiviteter som ikke genererer inntekter. Banken foretar derfor en kvalitativ vurdering for å se om det er grunnlag til å foreta en tilleggsavsetning av risikojustert kapital.

6.3 MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirkurser. Risikoen for endringer i verdipapirpriser som skyldes endringer i generelle kredittpriser, blir også regnet som markedsrisiko.

Markedsrisiko oppstår i SpareBank 1 Lom og Skjåk hovedsakelig fra bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, da i første rekke funding.

STYRING OG KONTROLL

Styring av markedsrisiko skjer gjennom detaljerte rammer for investeringer i aksjer og obligasjoner. Rammene blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum en gang årlig. Risikostørrelsen overvåkes løpende og følges opp gjennom periodevise rapporter til styret. Banken benytter et markedsledende verdipapirsystem for å styre og kontrollere bankens markedsrisiko.

Nedenfor følger en oversikt over de enkelte risikoene innenfor markedsrisiko

Aksjekursrisiko

I tråd med Finanstilsynets rundskriv 12/2016 vedlegg 3 vurderes aksjekursrisikoen av bankens vedtatte rammer for beholdning av omløpsaksjer, egenkapitalbevis og aksjefond vurdert mot et scenario med et kursfall på 45 %. Anleggsaksjer vurderes også mot tilsvarende scenario, men etter bokførte verdier og ikke ramme. Videre blir bankens anleggsaksjer som det beregnes eierrisiko for holdt utenfor beregningene.

Renterisiko

Plasseringer i obligasjonsfond og pengemarkedsfond medregnes under renterisikovurderingen. I tillegg er renterisikoen knyttet til bankens obligasjonsportefølje. Ved fastsettelse av risikojustert kapital for renterisiko legges det til grunn en endring i rentenivået på 2 %.

Spreadrisiko

Med spreadrisiko menes risiko for verditap i bankens investeringsportefølje som følge av en økning i kredittpremiene for de obligasjonene banken har investert i. Kredittpremiene øker typisk i urolige tider eller ved negative nyheter om et enkelt selskap som vil ha innvirkning på selskapets finansielle situasjon. SpareBank 1 Lom og Skjåk sin beholdning av investeringer i obligasjoner blir verdivurdert og bokført til den laveste verdi av kostpris og markedspris. Banken mottar månedlig uavhengige verdivurderinger av porteføljen fra ulike meglerhus. Banken anser at de papirene som er aktuelle for salg i et slikt scenario er meget likvide, og at ikke hele porteføljen ville blitt realisert. Banken har beregnet kapitalbehovet under Pilar II ved å multiplisere markedsverdien til de respektive papirene med gjenstående løpetid, spreadendring og stressfaktor for papiret etter klassifisering slik Finanstilsynet har beskrevet i rundskriv 12/2016.

Valutarisiko

SpareBank 1 Lom og Skjåk er ikke en valutabank og bankens eksponering mot valutarisiko er kun knyttet til bankens egen kontantbeholdning.

KAPITALBEHOV PILAR 1

SpareBank 1 Lom og Skjåk beregner ikke kapitalbehov under Pilar 1 da banken ikke har noen handelsportefølje.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Det er ikke benyttet statistiske modeller for beregning av risikojustert kapital for markedsrisiko. Kapitalbehovet beregnes med utgangspunkt i enkle stresstester for de enkelte delementene. Kapitalbehovsberegningene tar utgangspunkt i styrevedtatte rammer for eksponering. Med utgangspunkt i vedtatte rammer og faktisk eksponering er det beregnet kapitalbehov for markedsrisiko.

6.4 LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige økte kostnader i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering.

STYRING OG KONTROLL

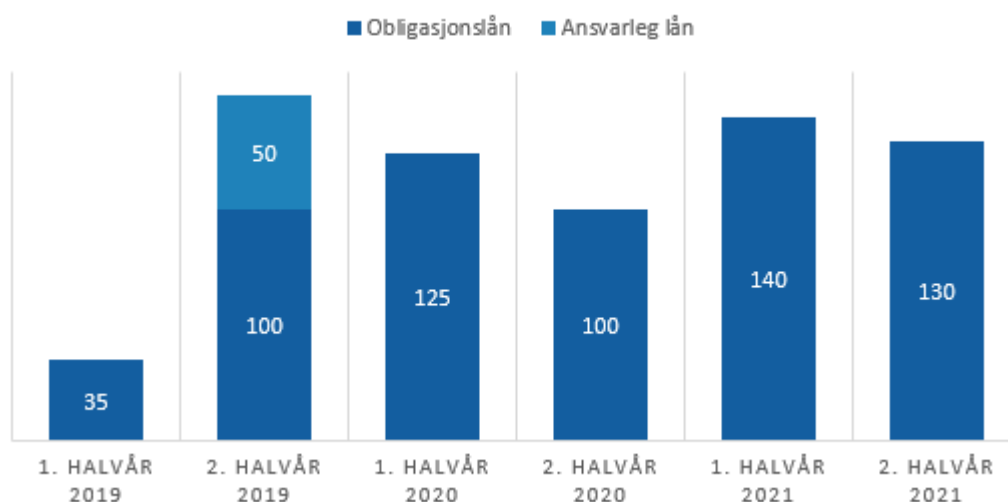
Strategi for likviditetsstyring er førende for styringen av likviditetsrisikoen i SpareBank 1 Lom og Skjåk. Likviditetsstrategien revideres minst årlig av bankens styre. Likviditetsrisikoen er redusert gjennom spredning av løpetider og funding i ulike markeder, instrumenter og kilder. I tilknytning til strategien er det etablert en egen beredskapsplan som skal håndtere urolige likviditetssituasjoner.

Det benyttes stresstester som analyserer bankens likviditetsmessige sårbarhet i perioder uten tilgang på ekstern funding. Økonomiansvarlig har ansvaret for likviditetsstyringen, mens Risk Controller har ansvaret for uavhengig overvåking og rapportering av utnyttelse av rammer i henhold til likviditetsstrategien.

PORTEFØLJEINFORMASJON INNLÅN

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånene på ulike løpetider.

Figuren under viser forfallsstrukturen for SpareBank 1 Lom og Skjåk sine innlån:

Innskuddsdekning

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsdekning, målt som innskudd fra kunder i % av brutto utlån eksklusiv boligkreditt utgjorde 85,08 %. Inkludert boligkreditt er innskuddsdekningen på 66,04 %, og netto utlån inklusiv boligkreditt er 66,32%.

KAPITALBEHOV PILAR 1

Det beregnes ikke kapitalbehov for likviditetsrisiko under Pilar 1.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Kapitalbehovet beregnes med utgangspunkt i bankens stresstest hvor man ser på merkostnader som oppstår ved dyrere funding som ikke helt eller delvis kan overføres til utlånsporteføljen.

6.5 EIERRISIKO

Eierrisiko defineres som risikoen for at SpareBank 1 Lom og Skjåk blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital i strategisk eide selskaper, enten dette skyldes kraftig vekst eller for å sikre videre drift som følge av underskudd. For SpareBank 1 Lom og Skjåk vurderes eierrisiko for bankens direkte og indirekte eierskap i selskaper i SpareBank 1 Alliansen.

EKSPONERING

Aksjer i felleskontrollerte virksomheter	Eierandel
SpareBank 1 Gruppen AS (Samarbeidende Sparebanker AS)	1,47 %
BN Bank ASA (Samarbeidende Sparebanker Bankinvest I AS)	0,75 %
SamSpar AS	7,54 %
SamSpar Bankinvest AS	3,74 %

Øvrige eierinteresser	Eierandel
SpareBank1 Næringskreditt AS	0,32 %
Sparebank1 Boligkreditt AS	0,80 %
SpareBank 1 Kredittkort AS	0,67 %
SpareBank 1 SMN Finans AS	0,96 %
SpareBank 1 Betaling AS	0,65 %
SpareBank 1 Markets AS	0,75 %

Porteføljen som overføres til SpareBank 1 Boligkreditt AS rapporteres gjennom bankens kapitaldekningsoppgave, og denne risikoen er derfor behandlet som kredittrisiko i dette dokumentet. Det vurderes ikke å være en vesentlig eierrisiko utover kredittrisikoen i selskapet.

STYRING OG KONTROLL

Administrerende banksjef i de ulike eierbankene er medlemmer av styret for alliansesamarbeidet. Styring og kontroll tilknyttet investeringene i allianseselskapene ivaretas gjennom alliansesamarbeidet.

KAPITALBEHOV PILAR 1

Det beregnes ikke kapitalbehov for eierrisiko under Pilar 1.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Eierrisiko kan defineres som risiko for at tap av innskutt kapital eller behov for tilførsel av kapital i strategisk eide selskaper, som følge av den risikoen selskapene er eksponert for gjennom sin drift. For SpareBank 1 Lom og Skjåk vurderes eierrisiko for bankens direkte og indirekte eierskap i selskaper i SpareBank 1 Alliansen. Finanstilsynet har fra 2018 satt krav om konsolidering av kapitalen knyttet til eierandeler i finansforetak i samarbeidende gruppe, både i Pilar 1 og 2. SpareBank 1 Lom og Skjåk har derfor valgt å forholdsmessig innkonsolidere Pilar 2-kravene i selskapene som banken plikter å innkonsolidere.

6.6 FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisikoen er risikoen knyttet til uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeatferd.

STYRING OG KONTROLL

God strategisk planlegging er det viktigste verktøy for å redusere eksponeringen mot forretningsrisiko og innebærer at SpareBank 1 Lom og Skjåk foretar tilpasninger i sin egen forretningsmodell for å kompensere for eventuelt inntektsbortfall, enten dette er gjennom å finne andre inntektsområder, eller gjennom å tilpasse kostnader til den nye forretningsmodellen. SpareBank 1 Lom og Skjåk følger opp den forretningsmessige risikoen gjennom løpende økonomisk rapportering på månedlig basis og rapportering via salgsregistrering og oppfølging mot budsjett. Rapporteringen skal bidra til at inntektssvikt eller kostnadsøkninger ikke får vesentlige konsekvenser for bankens resultat.

KAPITALBEHOV PILAR 1

Det beregnes ikke kapitalbehov for forretningsrisiko under Pilar 1.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Kapitalbehovet knyttet til forretningsrisiko beregnes med utgangspunkt i uventede inntekts- og kostnadssvingninger i ulike forretnings- og eller produktsegmenter. Forretningsrisikoen er knyttet til konjunktursvingninger, endret kundeatferd eller endret konkurransesituasjon.

6.7 STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte satsinger.

STYRING OG KONTROLL

SpareBank 1 Lom og Skjåk utarbeider en langsiktig strategi med varighet 3 år som evalueres årlig. Ved evalueringen foretas det en vurdering av bankens samlede risiko som danner grunnlag for utarbeidelse av årlig strategiplan. Strategien skal sikre måloppnåelse på kort og lang sikt både for finansielle forhold og for sikring av god kvalitet.

Ved utarbeidelse av strategiplan blir det foretatt en analyse av nå situasjon for marked, kunder, konkurrenter, øvrige rammebetingelser samt leveringsevne i bankens organisasjon. Ønsket utvikling blir deretter vurdert mht. konsekvenser og risiko før strategiske valg, prioriteringer og mål blir bestemt.

KAPITALBEHOV PILAR 1

Det beregnes ikke kapitalbehov for strategisk risiko under Pilar 1.

KAPITALBEHOV PILAR 2

Kapitalbehovet knyttet til strategisk risiko beregnes med utgangspunkt i eventuelle risikoer og økt kapitalbehov man ser knyttet til strategiske beslutninger som tas.

7. SOLIDITET

7.1 REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)

Pr 31.12.18 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 % og kravet til systemrisikobuffer 3 %. Kravet til motsyklisk buffer er per 31.12.18 2 %. Disse kravene er i tillegg til kravet om at ansvarlig kapital skal utgjøre minst 4,5 % av ren kjernekapital. Finanstilsynet har videre pålagt SpareBank 1 Lom og Skjåk å ha kapital utover minstekrav og bufferkrav tilsvarende 2,5 % av beregningsgrunnlaget for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis, er dekket i minstekravet i pilar 1. Pilar 2-kravet skal dekkes av ren kjernekapital. Samlet krav til ren kjernekapital etter Pilar 1 og Pilar 2 er dermed 14,50 % pr 31.12.18. Bankens mål om ren kjernekapitaldekning er minimum 15 % og tilsvarer 1 % over minimumskravet til ren kjernekapitaldekning pr 31.12.18. SpareBank 1 Lom og Skjåk benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko.

Tabellen nedenfor gir opplysninger om ansvarlig kapital i SpareBank 1 Lom og Skjåk. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i henhold til kapitalkravsforskriftens definisjoner.

Grunnlag kapitaldekning	31.12.2018	31.12.2017
Sparebankens fond	831.668	758.096
Sum egenkapital	831.668	758.096
Overfinansiering av pensjonsforpliktelser	-	-
Fradrag ansvarlig kapital i andre fin.inst.		
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor	-128.332	-110.132
Sum ren kjernekapital	703.336	647.964
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor		
Sum kjemekapital	703.336	647.964
Tilleggskapital utover kjemekapital		
Ansvarlig lån	50.070	50.000
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor	-1.080	-9.058
Netto ansvarlig kapital	752.326	688.906
Risikovekta beregningsgrunnlag		
Kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko	3.371.966	3.027.265
Posisjons-, valuta-, og varerisiko	-	-
Operasjonell risiko	274.731	277.276
Svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-risiko)	193	-
Sum beregningsgrunnlag	3.646.890	3.304.541
Ren kjemekapitaldekning	19,29 %	19,61 %
Kjemekapitaldekning	19,29 %	19,61 %
Kapitaldekning	20,63 %	20,85 %

Beregningsgrunnlag for kreditt-, motparts, -og forringelsesrisiko	Beregningsgrunnlag
Institusjoner	73.511
Foretak	1.688.714
Massemarkedsengasjementer	0
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	1.447.188
Forfalte engasjementer	6.466
Obligasjoner med fortrinnsrett	13.324
Fordring på institusjoner og foretak med korts. rating	0
Andeler i verdipapirfond	19.749
Egenkapitalposisjoner	87.500
Øvrige engasjementer	35.513
	3.371.966

	Beregningsgrunnlag
Beregningsgrunnlag for operasjonell risiko	274.731
Beregningsgrunnlaget er gjennomsnittelig inntekt siste 3 år	

Beregningsgrunnlag for svekket kredittverdighet hos motpart	
Standardmetode	193

Forholdsmessig konsolidering eierforetak i samarbeidende grupper			
	Ren kjernekapital	Kjernekapital	Ansvarlig kapital
Forholdsmessig andel kapital	127.625	139.824	158.162
Reversering av fradrag	116.402	69.301	70.380
Eliminering	-113.865	-67.213	-69.004
Kapital etter konsolidering av eierforetak i samarbeidende foretak	833.498	845.248	911.864
Beregningsgrunnlag etter konsolidering av eierforetak i samarbeidende gruppe	4.433.144	4.433.144	4.433.144
Kapitaldekning etter konsolidering av eierforetak i samarbeidende gruppe	18,80 %	19,07 %	20,57 %

Minimumskrav for kapitaldekning for eget foretak på 18 % av beregningsgrunnlaget i 2018 utgjør 656 mill kr. Ren kjernekapital for eget foretak pr 31.12.18 utgjør 703 mill kr. Buffer i forhold til minimumskrav til ren kjernekapital utgjør i overkant av 174 mill kr. I figuren under vises utvikling i kapitaldekning siste 4 år.

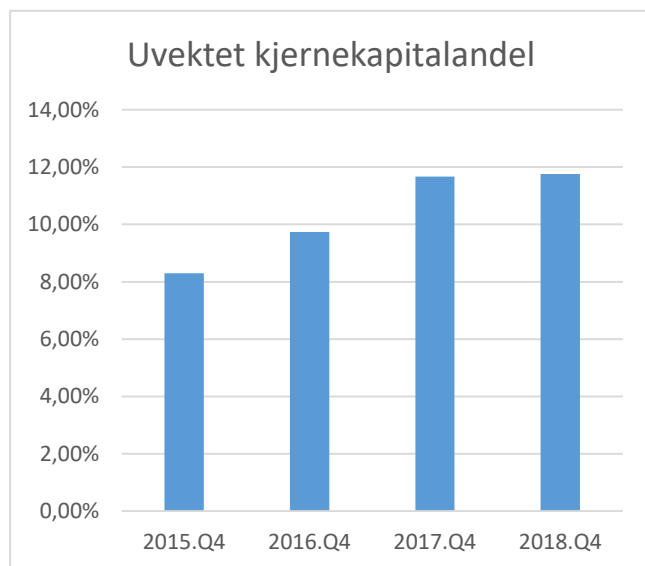
Den ansvarlige kapitalen i SpareBank 1 Lom og Skjåk består i dag av ren kjernekapital og tilleggskapital.

7.2 UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL

Finansieringsvirksomhetsloven åpner for at det kan fastsettes bestemmelser om at ren kjernekapital eller kjernekapitalen i finansinstitusjoner minst skal utgjøre en bestemt prosent av verdien av foretakets eiendeler

og ikke balanseførte forpliktelser, beregnet uten risikovekting (uvektet kjernekapitalandel). Uvektet kjernekapitalandel er omtalt i CRD IV-forordningen (CRR, EU No. 575/2013) artikkel 430.

SpareBank 1 Lom og Skjåk sin uvektet kjernekapitalandel pr 31.12.18 er 11,76 % for eget foretak og 10,41% konsolidert. I figuren under vises utvikling i uvektet kjernekapitalandel uten overgangsregler.

7.3 SOLIDITETSMÅL

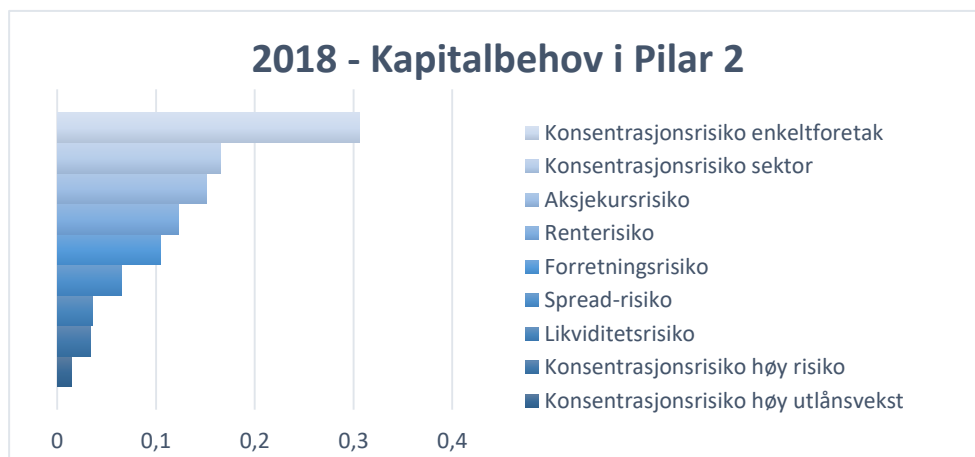
Følgende overordnende mål/rammer er for 2018, 2019 og 2020 satt for soliditet og avkastning. Måltallene gjengitt under ble etablert før Pilar 2-kravet ble vedtatt. Måltallene vil bli revidert våren 2018.

Måltall	2018	2019	2020
<i>Rentabilitet</i>			
Egenkapitalavkastning (før skatt)	> 10,00%	> 10,00%	> 10,00%
<i>Soliditet</i>			
Ren Kjernekapitaldekning	>15,25%	>15,50%	>15,75%
Kapitaldekning	>17,00%	>17,50%	>17,75%

8. BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

SpareBank 1 Lom og Skjåk gjennomførte beregninger av kapitalkrav knyttet til Pilar 2 med utgangspunkt i regnskapet pr. 30.09.18 for perioden 2019-2021. ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) – beregningene gjennomføres minimum årlig. Beregningene angir den kapital som bindes ut fra den faktiske

risiko banken har påtatt deg. Figuren under viser kapitalbehovet (Pilar 2 tillegg) fordelt på de ulike risikokategoriene (andel):

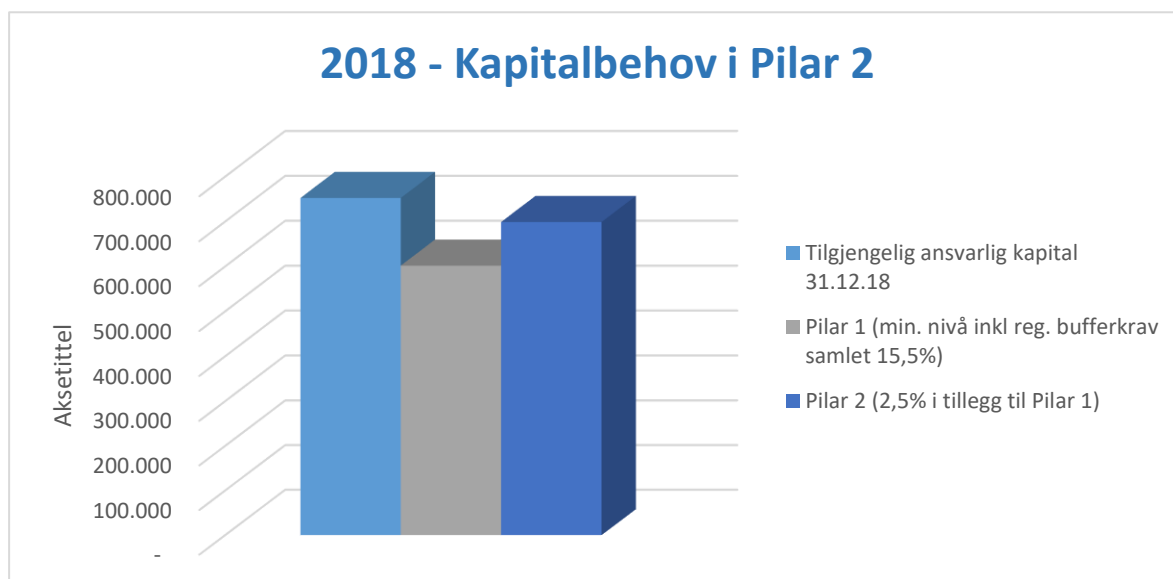

Figuren viser at ved utgangen av 2018 er kapitalbehov (Pilar 2 tillegg) i stor grad fordelt på risikokategoriene konsentrasjonsrisiko og markedsrisiko hvor konsentrasjonsrisiko enkeltforetak utgjør den største andelen.

9. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG BEREGNET ØKONOMISK KAPITALBEHOV

Banken er tilfredsstillende kapitalisert både ut fra den risiko banken faktisk er eksponert for, og som det er avsatt kapital for under Pilar 2 og i forhold til regulative krav til kapital.

Figuren under viser en sammenligning av kapitalbehovsberegningen gjennomført pr. 31.12.18 for Pilar 1 og 2 opp imot bankens ansvarlige kapital.

Hovedforskjellen mellom Pilar 1 og 2 består av følgende:

Kredittrisiko

Kapitalkravet under Pilar 1 beregnes kun basert på utlånsvolum hvor kundens sektorkode definerer hvilken risikovekt som skal benyttes³. Under Pilar 2 blir kapitalkravet beregnet ut fra kundens risikoklasse og sikkerhetsklasse, det vil si at hensynet til PD og sikkerhetsdekning blir ivaretatt. Bankens porteføljer for hhv PM/BM viser at kapitalbindingen er lav i de gode risikoklassene/sikkerhetsklassene og øker gradvis etter hvert som risikoklassene/sikkerhetsklassene blir svakere. Modellen for risikojustert kapital ved utgangen av 2018 viser et kapitalbehov på 163,9 mill kr, mens beregningen etter Pilar 1 viser 291,8 mill kr. SpareBank 1 Lom og Skjåk har stor tiltro til at modellen for uventet tap er god da denne er validert for alliansen gjennom KFK. Finanstilsynet har allikevel gitt tilbakemeldinger om at ingen beregninger som gir et lavere kapitalkrav enn Pilar 1 kan legges til grunn. Dette fører til at banken må avsette betydelig mer kapital enn nødvendig ut i fra kvaliteten på utlånsporteføljen.

Utover risikojustert kapital beregnet etter Pilar 1 er banken pålagt et Pilar 2-rav på 2,5% av beregningsgrunnlaget Pilar 2-kravet utgjør 91,2 mill kr ved utgangen av 2018.

Når det gjelder tillegg for konjunkturer som inntreffer i framskrivningsscenarioene velger SpareBank 1 Lom og Skjåk å ikke inkludere dette. Tillegget for motsyklisk kapitalbuffer skal ta høyde for at nettopp konjunktorene endrer seg og banken mener at vi gjennom å oppfylle dette kravet har dekket dette.

Markedsrisiko

SpareBank 1 Lom og Skjåk beregner ikke kapitalbehov under Pilar 1 da banken ikke har noen handelsportefølje.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko under Pilar 2 beregnes etter samme metode for Pilar 1. I tillegg vil eventuelle påslag basert på kvalitative vurderinger som tilsier ekstra kapitalbehov bli lagt til.

Andre risikoer

I Pilar 2 beregnes det risikojustert kapital for disse risikogruppene, mens disse risikogruppene ikke inngår ved beregning av minimumskravet i Pilar 1.

³ Eksempler: Foretak = 100 %, engasjementer med pantsikkerhet i fast eiendom = 35 %